

A KOLUTI REMETE (III.)

VIRÁG GÁBOR

A Zomborban elfogott Csernyay István augusztus 28-án igen önérzetesen tett vallomást:

1. *Mi az neved, hány esztendő, hová való születésű, sorsú, és vallású vagy?*

Nevem Csernay István, Topolai Születésű, oda való lakos, és fél sessiósz gazda, Feleséges, papista, 35 esztendő vagyok.

2. *Miért vagy fogva?*

Azért hogy Kristus Urunknak öt Sebjeit tiszteltem, mellre az Sz. Remete oktatott.

3. *Nem azért, hanem mivel te több gyűlevény Társaiddal az Topolai szőlők alatt öszve gyűlvén, processió gyanánt mintha Kollúthra menni szándéktok lett volna, Zomborban jöttetek, az Tekintetes Ns Vmegye Curia Udvarában, két felül be rohanván, az Kapuhon, az hamis remetét ki-szabadítani akartatok, és véletek azután Kollútra el-vinni, azért vally mindenekett. Környül állásképezt mivólt fel-vett Czélotok, és ki vólt ennek Indítója?*

Ennek senki más indítója nem - vólt, mint öreg Ketskés Klára és ennek Leánya Áts Kata nem különben Gantza József, és ez így történt. Egy héttel előbb, mintsem öszve jöttünk, hozzám jött öreg Ketskés Klára Áts Kata Leányával, és azt mondotta, hogy Áts Kata Leányának meg nyílt az Ég éjszakán és szörnyű világosság ötet el - borította, akkor látta mennyekben az Tellyes Sz Háromságot, és annak közepén az Fiú - Istent, a' ki az Sz - Remete vólt, kik felett vólt egy nagy arany Tábla, kit az Angyalok nagy ékességgel tartottak, a' mellyre nagy arany betűkkel írva vólt, hogy minekutánna az Papok az Sz - Remetét, a' vagy profétát, és Megváltót, a' kit az Atya Isten nekünk e földre küldött, hogy bennünket meg térítsen, tsupa irigységből bé- záratattak,

mennyenek s ötet Zomborból az Tömlöczbül kiszabadítani, és úgy szabadon ötet vigyék el Kollutra, magok között. Ezeknek az szavaknak és tsábitásoknak én hitelt adván, közibbök állottam, de tsak addig vóltam közöttük, miglen ezen ajtatosság tartani fog.

4. *Ki adta az Kordát, olvasót, mit adtál érette pénzben, vagy Gabonában és kinek?*

Az Kordát adta az Sz Remete, a' midőn még Takáts Józsefnél Monostor-szezen tartózkodott, érette semmit sem adtam, hanem azt mondotta, hogy tiszteljem Kristus Urunknak öt mélységes sebjeit. Az Sz. Anna oltárnak fel-állítására Kollúton adtam az plébános Úrnak 10 forintot, gabonát nem-adtam.

5. *Midőn Zomborba jöttetek, vald meg - kinek Kotsiján, vóltak az Fegyverek, és vas-vellák, nem különben juhász botok?*

Errül semmit sem tudok.

6. *Voltál é fogva, büntetve, hol, és hánszor a' vagy Katona?*

Sem fogva, sem büntetve se Katona.

Csernai Örzsétől egy másik kulcskérdésre várt feleletet vallatója. Volt-e fegyver a kocsikon? De ő csak az általa gyűjtött pénzről vallott:

1. *Mi a neved, hány esztendő, mitsoda sorsú, és vallású vagy?*

Csernai Örzsé, 50 esztendő, Pápista, Topolyai Lakósné vagyok.

2. *Miért vagy fogva?*

Azért vagyok fogva, mivel bútsút jártam a' többivel együtt és hogy a' Szent Remetét követtem.

3. *Kinek tanátságából gyülekeztetek öszve, mi czéllya vólt ezen öszve gyülekezett népnek, vagy is hová szándékoztatok elmenni bútsúra?*

A' hová ment az eleje én oda mentem, Kecskés Klára ugyan mondotta, hová, de én bizonyossan nem tudom, Kollúthra-é, avagy Zomborba - én Topolyai Szólók alatt nem voltam, hanem el értem a Processiót Zombori szállóknél.

4. *Mennyi pénzt, mennyi gabonát szedtél, 's kitől, hová, 's kinek adtad által?*

Pénzt szedtem annak előtte misére, de mennyit, nem tudom; de mióltától fogva az Papok misét Kordásoknak nem akartak szolgálni nem szedtem; és el is küldöttem Kollúthra Plébános Úrnak, de mennyit, nem tudom - be szedett gabonából 8 Pozsonyi mérő tölem is vétetett, és most is Zár alatt vagyok.

5. *Tudva vagyon, hogy a' processió után sok kotsik mentek, és azon kotsikon vólt fegyver, vas vella, és botok, igaz é, valld meg?*

Nem láttam, még pipát sem láttam náluk.

6. *Voltál-e fogva, vagy büntetve?*

Sem fogva, sem büntetve nem voltam.

Nagy Apáti Istvánné vallomásában ugyancsak Ketskés Klárát és leányát, Ács Katát terhelte.

1. *Mi a neved, honnan való, hány esztendő, mitsoda sorsú és vallású vagy?*

Nagy Istvány Apátiné, Pápista, 60 esztendő. Özvegye, Topolyai Lakosné vagyok.

2. *Miért fogattattál meg?*

Azért hogy Ketskés Klára, és ennek Leánya Ács Kata el-tsábítottak, és szarándok ruhába fel öltöztettek - a Processióval Zomborba hívtak - a' honnan szélllyel verettünk.

3. *Mi okra való volt ezen öszve - gyülekezetetek, és mi volt czéllya, mond meg a' mit tudsz?*

En soha velük nem voltam sem az előtt Kordás nem voltam, és most sem vagyok, hanem két nappal előbb, mintsem el - indultak, reá.

Prága József rogaticai juhász nem ment el Zomborba, mégis letartóztatták. Augusztus 28-án vallatták, a fegyver meg a pénzadomány után érdeklődtek tőle.

1. *Mi a neved? hová való, hány esztendő mitsoda sorsú, és vallású vagy?*

Prága József, 33 esztendő feleséges, Pápista, Pilaszanovits Károly esküdt Úrnak Juhásza vagyok.

2. *Miért vagy fogva?*

Szent Remete Társaságát követvén – azért fogattattam meg.

3. *Ki beszélt téged reá, hogy ezen Társaságot követted, s' volt ezen Társaságnak czéllja, volt-e kordád, s ki adta?*

Engem reá vett Laukó Pál eképpen, hogy nékie meg hagyta Kecskés Klára, és Áts Kata, hogy a' hol talál embert, beszéllye reá, jöjjenek Topolyai szöllők alá a' hozá öszvefognak gyülekezni, és onnan Zomborban mennek, mert a' Remete meg szabadult, és véle el-megyünk Kolluthra – Topolyai szöllők alá nem mentem, hanem eleibök mentem Dubokára, s innen velük egész Zombori szöllőig, itten öszve akadtam Pilaszanovits Antal Úr kotsisával, a' ki Zomborból Roglatitzára az Uraságnak egy kádat vitt, és minekutánna járásunknak okát nékie meg-mondtam volna, javasolta, hogy nem leszen jó vége, és hogy mennek vissza – kinek is szavát fogadván – utánna azonnal haza felé indultam és pedig Szerentsémre mivel annak utánna hallottam, hogy mi történt Zomborba az el ámított néppel.

4. *Mit adtál a' Sz. Anna oltárjára, a' kordáért mennyit, és kinek?*

Képre, és oltárra semmit sem, kordára soha semmit, mert nem volt, egyébb hogy olvasóért adtam Ganczának, a' ki osztogatta, 20 xrt.

5. *Valld meg, kinek kotsiján volt a' fegyver, botok, és vellák, és hány kotsin?*
Ha meg is ölnek, nem tudom volt-e? de tudom, hogy sok kotsi volt.
6. *Voltál-e fogva, avagy büntetve, hol és hányszor, vagy katona?*
Soha sem.

A tizenhat éves Szeles Trézsi elment Zomborba, de őt csak tanúként hallgatták meg a Ketskés Klára, Ács Kata és Gantza József ügyében:

Szeles Trézsi, 16 esztendő hajadon Leány, Pápista, Vojnits Fábíán Vice-Ispány Úrnak cselédje, le teendő hite mellett valya, - hogy Anno 1819 minek előtte az hamis Remete el-fogatottatott volna, Zobnaticán, Tettes Vojnits Fábíán Vice Ispány Úrnak Csöszénéél Kormányos Jánosnál három hétig tartózkodott légyen - hova külömbféle Helységekéből sok nép járt, a' mennyire emlékezik Topolyáról, Csantavérről, Szegedről, Bajsáról, M. Theresiopolisból, Dorozsmáról és Ludasról - esméri, hogy Topolyáról voltak e' következők, úgy mint: Csernai Pista, Parulás Pista - Csantavérről Gantza József, - Zobnaticáról Sztatka József, többeket a' Tanú nem esmért. -

Minekutánna az Remete el-fogattatván – ezen a' nyáron, midőn Zomborba készültek, ki jött Kecskés Klára, s ennek leánya Áts Kata ezen szavakkal; hogy Áts Kata előtt ki nyílt az Ég, hol egy asztalon Sz. Háromság jelentette magát, rajta három korona, egy arany Tábla fel téve vala – 's hogy ezek el készüllyenek, és mennyenek Zomborba, a' Remete ki - fog szabadúlni, mely szavakra hajolván el is mentek Zomborba, a' hol széllyel szalasztattak. Tudja a' Tanú azt is, hogy ezen két Asszony, és Gancza József minek előtte Topolyai Szöllők alól el - indultak volna, az néphez imigy szóllottak: *Most Zomborba megvünk a' mi Megváltónkhoz, világi képpel ugyan, de Isteni félelemmel.* Ezeket a' Tanú onnan valya, mivel jelen volt és hallotta. Egyéberánt valya a' Tanú azt is, és nem tagadja, hogy ő ezen Processión jelen volt, és ennek alkalmatosságával tsengetyút hordozott, hanem ezt Áts Kata, és Kecskés Klárának reá beszélléséből cselekedte, kik őtet azzal biztattván, hogy velük bátran mehet, és hogy semmi rosz következése nem leend, az el- menetelre reá beszélték.

*

A remeteszabadítás vádlottja volt Tassy Antal adai céhbeli vargamester. Viselt dolgaival kapcsolatban tartóztatták le Harnus Ilona és Lisztes József ottani lakosokat. Mindkettőjüket szeptember 1-jén hallgatták ki.

Piukovics Dániel rá akarta bizonyítani Lisztesre is a szabadítás büntettének tényét, de az nem sikerült, inkább Tassyra nézve volt terhelő vallomása. Vallomásában a vargát nevezte meg az adai mozgolódók vezéréként:

1. *Mi az neved, hány esztendő, melly hitben, és honnand való vagy?*

Lisztes József 39. esztendő, házas, Rkatholicus és adai Lakos vagyok.

2. *Miért vagy fogva?*

Azért, hogy Prosetzióval eljöttem.

3. *Ki csábított téged arra, hogy Prosetzióval meny, ki volt az Elöljárótok, és kinek utasításából jöttetek Zombor felé?*

Tassy Antal volt ki híreket hozott Topolyáról Adára, hogy Kolúthon búcsú fog lenni, hogy ki-ki oda iparkodjék, így tehát ő volt az Elöljáró is, hogy pedig Zombor felé mentünk, annak utasításából az is történt, mert azzal csalogatott benünket, hogy az Remetét ki-fogják botsájtani, ki is velünk Kolutra fog-menni -azonban én semmi erőszakot az vármegye házánál nem tettem.

4. *Ne tagad az okát, hogy miért Zomborba jöttetek, mivel te voltál, a' ki az néppet Adán csábította, – azért vald meg?*

Én az okát mi végre jöttünk Zomborba nem tudom, hogy pedig mostan csábítója lettem volna az népek, az nem igaz, mert Tassy Antal adai Lakos az mindenféle híreket hozott Adára, és ő csábította a' népet.

5. *Tassy Antal szemedbe fogja mondani, hogy te most múlt tavaszkor virág vasárnapja előtt Kolutra való menetelre az népet csábítottad, azért ne tagad, és vald meg ki ingerlett arra? mit adtál az Remetének? hányszor, és hol voltál vele?*

Tassy Antal, ha azt mondja, hát hazudik, hanem mult Tavaszkor Kolúthon lévén vissza jöttembe egyiktől, másiktól kérdeztettem, hogy micsoda hírek vannak, kinek feleletül adtam hogy a' kép, és az oltár készen vannak, egyéb-képpen pedig semmitsem szóltam, az volt való létembe pedig ött garasnál többet azt is az oltárra vettem, – senkinek sem adtam, – sem én az Remeténél egyébkor ne voltam.

6. *Voltále valaha fogva, avagy büntetve?*

Harnus Ilona 1819. szeptember elsején a következőképpen adta elő az adai szervezkedés esetét:

1. *Mi az neved, hány esztendő, melly hitben, és honénd való vagy?*

Harnus Illus 60. esztendő R:katholicus, és Adai Lakosné vagyok.

2. *Miért vagy fogva?*

Azért, hogy Zomborba voltam Prosetzióval.

3. *Ki hívtot arra az Prosetzióra? Ki volt az Elöll járótok, és mikor, hol, és hányszor voltál az hamis Remeténél és mit adtál az Remetének, - avagy másnak valakinek - oltár építésire, avagy kordáért, és olvasóért?*

Tassy Antal Adai Lakos volt az a' ki híreket Topolyáról Adára hozott, hogy az hamis Remetét ki fogják botsájtani, és Kolúthon nagy búcsú fog - tartatni, mellyre én - is hogy láthassam, ellmentem, így tehát Tassy Antalnak kellett

Elölli - járónak is lenni, mert ő az többi népet is az bútsúra való menetelre ingerlette, én az mult őszkor, hogy az Remetének hírét halottam, hogy gyógyít, Monostorszegre, mivel akkor ottan lakot el indultam, de hogy Roglattitzára érkeztem, halottam, hogy Pileszanovits Jakab Úr szállásán tartózkodnék, én is oda mentem, a' hol - is egész tábor népet találtam, ottan egy kevés ideig voltam, - meg csokoltam Szt. Anna képét, és azzal vissza mentem, nem sokára reája egy beteg aszonyal Kolutra mentem a' hol - is az Remetét Plebános Úr házánál találtam, ottan Halottam Plebános Úrtól, hogy ő az Remetének minden tselekedeteit meg-vizsgálta, és az hit ellen nem dolgozna, és gyógyito volna, - tapasztalta légyen; ezek után vissza mentem nem sokára egy Becsei Legény Adára hozzám jött Kolutról azzal az hírrel, hogy Plebános Úr és az Remete küldötte, hogy az Kordákat, és nála lévő imádságos Könyveket el-osztogasa, mellyet meg is tette, akkor mondtam nékie, Fiam én nálam nem maradhatz, ha az Plebános Úrhoz nem jösz, másnap véle el- mentem, a' ki is Plebános Úrnak az regula könyvet, és az Kordákat megmutogatta, - Mellyre Plebános Úr tsudálkozott mondván, hogy eő is minden féle híreket hallott az Remete gyógyításáról, de minő ember lenne aztat nem tudná, miért nem hozott írást tőle, mellyre az Tisztelendő Káplány Úr emlékezett okáért, egy Kordát és egy pár regula Könyvetskét le - tartoztatott, midőn pedig azon Becsei iffiu az Plebános Úrtól engedelmet kért, hogy Sz. Anna oltárjára szedhessen, nékie meg-tagadta, hanem tovább az Emberek egy kevés gabonát hozzám hoztak, - mellyből össze szedtem 2. zsák árpát, 4. zsák buzát, enyihány pár tsibét, és száraz sörtés húst, és 3-om Királyok napján Kolútra vittem, és az Plebános Úrnak által adtam, - minthogy pediglen az Remete Kolúthon akkoron nem volt, nagy szomorúsággal vissza mentem, azon kívül maradt 4. és fél köből buza, mellyett 3 fton el adtam, és virág vásárnapján Kolutra vittem, és az Plebános Úrnak adtam, és az asztalán a' pénzt fel-olvastam.

4. Halotiale valakitől miért ütöttek az Procesiosok az Vármege házára? nem de Gantza Joska utasította őket ami hogy az Remetét ki-szabadítsák?

Arról semmit sem tudok, miért ütöttek az vármege házara, hanem aztatt jól tudom, hogy Gantza Jóska volt az Prosetzióinak az vezérlője.

Tassy Antalón kívül Gantza József is érdekelte Piukovics Dánielt. Harnus Ilona nem tudott felvilágosítást adni, miért támadta meg a tömeg a vármege házát, de Gantzát egyértelműen a búcsúok vezetőjeként nevezte meg.

Gantza József Szent Miska odaadó híve volt, a csantavérik mozgalomba való beszervezője. Az ő vallomása nincs a kihallgatottak jegyzőkönyvei között, ellenben a tizenennyolc földije kihallgatásukkor mindent elmondtak róla. Gantza is, de különösen Pátrikné, kitűnő színészi tehetséggel megáldott személyek voltak. Gantza a szavak mestere volt, határozott fellépésével és hatásos szó-

noklatával meggyőzte a csantavérieket, induljanak minél többen a remete látására. Pátrikné sem sokban maradt le mögötte, amint az lentebb kiderül asszonytársai vallomásából. Most egyelőre Gantza ügyével foglalkozzunk. Bünyösségének bizonyítására elsőnek Pátriknét vallatták ki augusztus 27-én.

1. *Mi a neved honand való hány esztendő s micsoda sorsú és vallású vagy?*

Horváth Panna csantavéri lakos, Pátrik Mátyás felesége, római katolikus, 43 esztendő vagyok.

2. *Miért vagy fogva?*

Mivel Frankovics Mihál hamis Remete tiszteletire mások javaslatából én a Többivel ide Zomborba jövén a nép Nemes vármegye házára és tomlócére rohanván Remetét erő hatalommal kiszabadítani akarták. Én is kösztük lévén azért fogattattam meg.

3. *Ki volt tehát az, aki titeket arra ingerlettek, hogy processióval mennyetek Remete kiszabadítására?*

Gancza József csantavéri lakos volt ezen egész dolognak indítója, mert az egész faluba híresztelte, hogy most van az üdő, menyünk processióval, mert már a Szent Remete Szabadon vagyon; mel ámitto szavaira mi asszonyok templom előtt egymás között beszélgetvén és hogy Nagy Boldog Asszony napja előtt szombaton leszen a Zomborba való menetel. Öszve jövetel pedig topolai szöllők alatt. Gancza elhíresztelte, úgy én is a többivel rendelt helre csütörtökön el mentem. Ottan már sokan voltak, és mindég szaporodtak, akkor a Gancza fönt szóval fölkiáltott a néphöz: *Boldog az az ember, aki ehön a képhöz jött, mert már elvész a világ.*

Arra két topolai asszony, melyeket azelőtt nem láttam, kihoszták a képet és a topolai szöllők alatt föl állították. Gancza ismét fölkiáltott, hogy elvesz a világ. Hanem akinek gyermekei és ura itten nincsenek, menjen haza, hozza el, mert ha az egész világ el vesz is, aki ezen processióval megyen, annak semmi baja nem leszen, mel szomorú hirdetésire az egész nép sírásra fakadott. Sokan és én is hazamentünk gyermekeinkért és visszajöttünk éccakára Szombaton hajnalba vesztünkre Zombor felé elindultunk. Délután beérvén a nép vármegye házára rohanván életünk veszteségivel szalattunk vissza.

4. *Micsoda célozását hallottad Ganczának az iránt, hogy ti processióval Zomborba mennyetek, Remetét erőszakosan kiszabadítsátok, azután hova mennyetek, avagy mit míveljete?*

Ganczátul egyéb célzást nem hallottam, csak a Remete kiszabadítása iránt menésünket sietette, mert sehol, még a körösztknél sem hagyott megállani, mondván siessünk és pedig hajadon fővel, mezítláb, mert a Remete vár bennünket a vármegye kapuja előtt mihán odaérünk azontul ő velünk együtt

Kulutra el fog jönni egyebet nem hallottam. Akartak-e tovább menni vagy mást mívelni, nem tudom.

5. *Voltál-e az előtt való processio Koluton és micsoda ajándékokat attál annak?*

Első processióval nem voltam sem egyéb ajándékot nem attam, hanem topolai szőlők között létünkben egy kalap földre le volt téve, abba én 2 krajcárt, más amennyit akart betettünk.

Csintalan András házánál gyülekeztek a remete meghallgatására csantavéri hívei, őt többek között ezért vallatták augusztus 28-án Gancza tevékenységével kapcsolatban, igaz, nem sokra mentek vele. Vallomását három nap múlva újbóli meghallgatásakor megismételte:

1. *Mi a neved, hová való hány esztendő, micsoda sorsú, és vallású vagy?*

Csintalan András, csantavéri lakos, 30 esztendő, pópista, feleséges vagyok.

2. *Miért vagy fogva?*

Többet mondani nem tudok, hanem hogy hallottam Gancza József szájából a topolyai szőlők alatt, előbb mintsem elindultunk volna, hogy megyünk Zomborba az megváltónkhoz, Szent Remetéhez! És én ezt újonnan elhittem, el mentem, s azért fogattattam meg.

3. *Hallod-é, a te házadnál gyülekezetek voltak, és a tilalmas Remete énekeit énekeltetek. Miért történt ez, amidőn meg volt tiltva?*

Igaz ámbár megtiltva volt, de mindazonáltal hozzám jöttek és ottan énekeltek, de én azt oly nagy véteknem nem tartottam.

4. *Te legjobban hallottad és tudtad, ki szedte a pénzt, avagy gabonát és mennyit. Valld meg, kinek adták azt?*

Azt tudom, hogy Gancza József az Helységben szedte, de mennyit és mire szedte légyen, nem tudom.

5. *Ki adta az olvasót és a kordát, és mennyit adtál érettök?*

Az olvasót Gancza József adta, a kordát pediglen az öreg Klára asszony a topolyai szőlők alatt.

6. *Voltál-é fogva vagy büntetve?*

Fogva voltam Zomborba két hétig és 25 korbácsokat kaptam, mive zenebonáskodtam Csantavér helységben és a M. Theresiopolisi polgároknak magamat ellent szegeztem ahol a sztrázsamester által puskalövással szemem világától megfosztattam.

Csintalan után Erdősy következett, ő volt a csantavéri búcsúok kántora. Mint ilyen, tudott arról, sőt megvoltak nála azon énekek szövegei is, amelyeket a búcsúoknak énekelniük kellett, személye ezért is fontos volt a Gancza elleni vádban.

1. *Mi a' neved, honnan való, hány esztendő, mitsoda sorsú, és vallású vagy?*

Erdősy Imre, 35 esztendő, pápista, csantavéri lakos, az urasági malom árendása vagyok.

2. *Miért vagy fogva?*

Azért vagyok fogva, mivel vén Ugrainé hozzám jött, mondván, te szépen tudsz énekelni, jöjj el Kollúthra búcsúra. Ennek hitelt adván elmentem topolyai szőlők alá, onnan Zomborba az néppel énekelve eljöttem, és én voltam az kántoruk. Hol más, hol magam.

3. *Mivel te a szőlők alatt voltál a többiekkel, mond meg, ki volt ott legfőbb kormányozó a nép között, mit láttál és mit hallottál ottan, és mi volt a járulatnak célja?*

A szőlők alatt egyebet nem láttam, mint a népek sokaságát és a közepék ki volt téve a fehér zászló, s a Szent Anna képe felékesítve – körülötte énekeltek egész éjjel, pénzt szedett a néptől Gancza József, és jó formán kapott szent misékre, de hová tette nem tudom. Másnap elindult a processió. Gancza József és Klára asszony leányának vezérlése alatt, amint mondották Kollúthra, búcsúra. Így elindultunk és a zombori gyepen a szőlők alatt megállván ahol Gancza és többen akiknek neveit nem tudom, mondották, hogy bé fognak a vármegye udvarába menni, de én azt feleltem, hogy oda nem megyek – tudván következését – tovább az vármegye udvara kapujánál nem mentem, ottan látván, mi történik, elillantam.

4. *Ki kocsiján volt a fegyver, és azt processió alatt milyen énekeket énekeltek?*

Azt nem hallottam, hogy fegyver volt – és többnyire Szent Anna énekét énekeltek –, de miként volt, nem tudom, mert én más éneket énekeltem.

5. *Ki adta néked ezen parancsot, melyet az egész társaság tartott, és amely már téled egyszer el vétetett a plébános úr által azon meghagyással, hogy többé nálad ne találtaasson?*

Nékem Gancza József adta és leíratta az öreg Szirák által, de amelyet nékem Gancza adott plébános úrhoz elvittem kérdezőn, hogy lehet-é tartani, de ő elszakasztván ellenzette – mássa azomban nálam találtaott.

6. *Voltál-é fogva vagy büntetve?*

Sem fogva, sem büntetve nem voltam.

Végh János nemes ember, néhai nemesi felkelő létére ugyancsak csatlakozott Szent Miska híveihez. Szerinte ő nem volt részese a szabadítási akciónak. Csak kocsis volt, akit Fajsziné fogadott fel, hogy kenyeret vigyen a vármegye tömlőcében sýnylódó férjének. Mivel kocsis volt, azt remélték tőle, tud felvilágosítást adni a kocsikon elrejtett fegyverekről.

1. *Mi a neved, hová való, hány esztendő, mitsoda sorsú, és vallású vagy?*

Végh János bölcskei, nemes Tolna vármegyei születésű pópista, 42 esztendő, csantavéri lakos, 3/4 sessiósz gazda vagyok.

2. *Miért fogattattál meg?*

Nem tudom.

3. *Azért, mivel hamis Remetének követője voltál, és az tekintetes nemes vármegye házáat megtámadtad több öszve gyülekezett társaiddal s a Remetét kiszabadítani akartad?*

Nem akartam én senkit szabadítani.

4. *Te topolyai szöllők alatt a többi gyülevész néppel együtt voltál, onnan velük együtt elindultál. Zomborba jöttél, ihonnan, amidőn több társaiddal az hamis Remetét kiszabadítani szándékoztál, széjjel verettedél? Ezt több remete társaid szemedbe megmondják, azért valld meg, mi volt feltett célotok?*

Én ugyan Topolyán a szöllők alatt az többiekkel voltam, de nem mint remete, hanem engemet Fajsziné kocsisnak fogadott, hogy vigyem Zomborba ezen processiószok után, aki is urának kenyeret vitt. Én mint fogadott kocsisember elmentem egész Zomborig a Processió után az szöllők alá, de azután hallván, hogy az vármegye udvarába mi történt. Azonnal megfordultam, és hazafelé hajtottam, azért mi történt, nem tudom és reám héában vallanak társaim.

5. *Ösméred-é Remetét, Kecskés Klára asszonyt, ennek leányát Ács Katát, hányszor voltak nálad, vagy te ő nálók, volt-é kordád, attál-é az Kollúthi Szent Anna oltárára pénzt vagy gabonát, mennyit, és kinek s amit tudsz, valld meg!*

Egyet sem esmérek, közzülök, esméri az ördög. Kordám soha sem volt, az oltárra semmit sem adtam, sem pénzt, sem gabonát, és egy szóval semmiről semmit sem tudok, sem tudni akarok.

6. *Mivel te hátul voltál az kocsiánál, tudnod kellettik, kinek kocsián voltak a fegyverek és más eszközök?*

Azt én egy kocsin egy pálca sem volt.

7. *Voltál fogva, hol és hányszor, avagy katona?*

Insurgens (nemesi felkelő) voltam, egyébberránt soha büntetve nem voltam.

A Gancza-ügyben Kocsis Mihály szeptember elsején vallott:

1. *Mi a neved, hány esztendősz vagy, mely hitben és honnan való vagy?*

Kocsis, másképp Farkas Mihály 27 esztendősz, házass, római katolikus és csantavéri lakos vagyok.

2. *Miért vagy fogva?*

Azért hogy a Remetéhez jöttem.

3. *Valld meg tehát, ki csábított téged az hamis Remetéhez, hol és hányszor voltál vele, és mit aadtál nékie?*

Gantza Jóska csábította az népet, engem pedig az Csintalan, akivel lakok. Hamis Remetével soha sem voltam, hanem amidőn Topolya alá érkeztünk, akkor az Gantza beszélt, hogy egy szívvel, lélekkel legyünk ki. Szabadul az Remete, akivel Kolutra megyünk, ottan szedett pénzt misékre a Gancza az emberektől. Én is adtam 15 krajcárt.

5. *Ki volt a vezérek amidőn a vármegye házára rohantatok és kicsoda bátorított benneteket?*

Gantza Jóska és három topolyai asszonyok, azok vezetétek a népet. Én beteges lévén hátul maradtam, és amidőn az eleje kezdett szaladni, én is utánuk.

5. *Gantza Jóska, avagy azon három vezető topolyai asszony? Topolyai szőlőknél, avagy másutt, mit beszéltek, nemde erőszakkal ki fogja venni a tömlőcből az Remetét?*

Aztat nem hallottam.

6. *Voltál-é valaha fogva vagy büntetve?*

Voltam Zomborba fogva és büntetve lólopásért.

1819. szeptember 1-jén Kovács Mihályt is kihallgatták. Ő fülfájása miatt nem vetette le a kordát, de elment Zomborba és a kocsiknál maradt, míg a tömeg megrohmozta a vármegye tömlőcét:

1. *Mi az neved, hány esztendős, mell hitben, és honnand való vagy?*

Kovács Mihály, 62 esztendős, házas, és Csantavéri Lakos vagyok.

2. *Miért vagy fogva?*

Azért, hogy búcsúra mentem és Zomborba bé tértem az többivel együtt.

3. *Ki volt tehát az, aki azon hamis Remetéhez tsábított, hányszor voltál vele, és hol, ki volt az vezérlő az Prosetzióba, mind ezeket vald meg?*

Engem Gantza Jóska csábított, hogy Prosetzióval mennek, és így ezekell indultam, hanem Vármegye Udvarába nem mentem, mivel kocsiknál maradtam. Klára asszony adta az kordát. Remetével pedig soha sem voltam. Pénzt sem adtam.

4. *A' midőn az Nemes vármegye parantsolatlyát halottad, hogy az kordákat le-kell tenni, hát te minek ellenzettel aztat.*

Nékem az Klára asszony mondotta, hogy magamról le ne vegyem, mivel az füleim fájnak, másképp is az parantsolatott, nem halottam.

Még további nyolc letartóztatott csantavérit hallgattak ki, de ezeknek valamását csak szűkszavúan jegyezték fel:

1. Oláh Pál 64 esztendős, feleséges az előbbi kérdésekre vétetődven mindekre többivel egyenlően vall. 3. pontra kivéven, hogy ő mivel csak pénteken

ért a topolai szöllők alá, onnand Csantavérre vissza nem ment. 5.-re pedig sem Kuluton az előtt nem volt, sem ajándékokat nem adott.

2. Lassú Panna 38. esztendő s római katolikus Lassú Mátyás csantavéri lakosnak hitvese, Oláh Pál vallását mindenekben erősíti.

3. Koczka Panna Árva Mihály csantavéri lakosnak hitvese, 40 esztendő s, római katolikus mindenekben a másodiknak és a harmadiknak szavait erősíti. 5. pontra hozzáadván, hogy első processióval ki Kulutra oda volt, de ajándékot nem vitt.

4. Ugray Örzse 60 esztendő s, római katolikus, mindenekre általlyában vall. Hogy ámbár Gancza József hintett beszédjeire processióval Zomborba ment, mégis igaz céllját menetelüknek nem tudta. Sem ajándékot nem vitt, hanem mind az vak légy, a többi után ment.

5. Erdélyi Mihály csantavéri lakosnak hitvese, Borbála 60 esztendő s, római katolikus 3. ponthoz hozzáadja, hogy az Gancza József és azon két topolai asszonyoktól, kik az képet a szőlők alá kihozták, azon vidámító szavakat hallotta: *Most megyünk az Új Jesus kiszabadítására, hol minden nyomorultak meg fognak gyógyulni*, mely biztató szavaknak hitelt adván mint beteges állapotban lévő Zomborba processióval jött. 4.-re semmit sem tud. 5.-re hogy ez előtte soha Kuluton processióval volt, sem ajándékot nem adott.

6. Szállos Pálnak felesége, Örzse 30 esztendő s, római katolikus. A négy első pontra tett vallomásokat szórul szóra erősíti. 5.-re adván hogy az első processióval is Kuluton volt és 2 krajcárt az kuluti oltárra tett.

7. Balla, másképp Buki Andrásné 60 esztendő s, római katolikus és ennek leánya, Szabó Pálné 30 esztendő s római katolikus Horváth Pannának vallását egyenlően erősítik kivévén 5.-re, hogy semmi ajándékot nem vittek.

8. Jelenék Györgyné 54 esztendő s, római katolikus minnyája kérdésekre vallotta, hogy csupán az elterjedett közönséges hírre nyomorúlt leánya meggyógyítása végett a többi számos néphöz kapcsolván magát processióval Zombornak indult. Ajándékot pedig nem vitt.

Egyetlen letartóztatott védte Ganczát, a felesége. Ő nem tudott semmit, pontosabban fogalmazva mindent tagadott.

1. *Mi az neved, hány esztendő s, mely hitben és honnad való vagy?*

Kovács Trézsi, Gancza József hitvese, 48 esztendő s, római katolikus és csantavéri lakos.

2. *Miért vagy fogva?*

Én nem tudom (miért vagyok fogva).

3. *Minek tagadod, holott jól tudod, hogy az férjed az hamis Remetének követője, a népnek csábítója és az processió vezérlője légyen?*

Igaz, hogy másoktól hallottam, hogy uramat mondják, hogy vezérlőjük lenne, de én arról semmit sem tudok.

4. *Hijában tagadod, hogy az férjed csábításáról semmit sem tudok, holott most augusztus holnapnak 14-ik napján is Zomborba voltál amidőn azon sokaság vármegye házára ütött?*

Aztat nem tagadom, hogy jelen voltam amidőn processiósök az vármegye udvarába mentek, de miért nem tudom.

5. *Voltál-e valaha az hamis Remetével, hányszor, hol és adtál-é alamizsnát az Remetének, avagy másnak valakinek?*

Sem nem láttam, sem nem adtam néki semmit.

*

Felmerült az a gyanú is, hogy a csantavéri Pátriknének, Horváth Pannának is nagy része volt a szabadítási terv kiagyalásában. Emiatt kihallgattak nyolc csantavéri asszonyt. Vallomásaik érdekessége Pátrikné színeszi produkciójának az előadása. Milyen ügyes fogással kísérelte meg rábírní asszonytársait, menjenek Zomborba.

Az első bizonyság Szőke Józsefné volt.

Anno 1819 die 27 Augusti bé jövén Szőke Jozsefné e' következőket vallotta:

Ezen folyó Augustus holnapnak 13-dik napján el menvén Pátrik Mátyásné azon utzába a' hol ugyan Szőkéné lakása vagon öszve tett kézzel kérvén háza előtt meg állapován, hogy csak mennyen az Isten szerelmiért, hagyon el mindeneket, mert holnap délre el vész a' világ siránkozva a' kezét fejére kútsolván, tsak hamar minnyájan, ottan vagon Topolyai szöllőknél, az Isten maga le szállott, a' hol Jesus, Mária, Szent Anna, mind jelen vannak, és ottan meg fogjuk látni minnyájan, tsak az Krisztus kínszenvedésiért frissen mert mind oda leszünk a' kik el nem megyünk, onnan tovább, az egész útzát csak hamar lélek szakadva végig futotta, és a' népet fel lázította, a' melyre ha-
szükség kész mindenkor meg esküdni.

2-dik bizonyság Therezia Zsulavits 25 esztendőös házas valya hogy a midőn ezen F. E. Augustus holnapnak 13-án az az pénteken dél után mind egy három és négy óra közt Pátrik Mátyásné az útzán Zsulavits Treszka Liszatz házánál lévén a' midőn vissza jött volna, az útza közepén meg álván Pátrikné mondván hogy tsak mennyek a' sok öszve tódulván kérdezte mit mondana vagy mi baj volna mondották az ottan lévőök, hogy Pátrikné mondott, és hirdette, hogy az Fiú Isten, Sz. Mária, és Sz. Anna az Topolyai szöllőknél várja a' bünösöket le szállott a' mennyekből, tsak frissen gyerünk mert el vész a' világ mindnyájan el veszünk frissen édes szerelmeseim mert mindnyájan oda leszünk, mindnyájan.

3-dik Bizonyság Lassú Katalin Pápista házas 60. esztendős vallya, hogy a' midőn f. e. Augustus holnapnak 13-án dél után leánya Pátrikénak kendert törvén oda ment házához és hívta ezen szóval gyere leányom mennyünk a' bútsúra Zomborba komám aszony mert nem találjuk meg többet a' kit most, gyűjön kend is Komám aszony de Lassúné nem ment.

4. Bizonyság. Vujevits Jaga 72 esztendős Papista vallya: hogy a' midőn Pátrikné az útzán kérdéses üdőben ment volna az útzán frissibe látta hogy az olvasó nyakában függött, de egyebet nem tud, és hogy sok aszonyok mentek utánna.

5. Mária Pavlo Csikó felesége 40. esztendős papista vallya: hogy látta a' midőn Pátrikné kérdéses üdőben a Dabuk házhoz bé ment, és onnan ki jövéen az aszonyok nagy lármával voltak ki álván az útzára tsudára.

6-dik Bizonyság. Mathia, Zsulevits felesége 50. esztendős vallya: hogy látta hogy az útzán végig ment Pátrikné kérdéses üdőben de nem hallotta mit beszélene, hanem Nyévit nélkül hallotta nényétül a' ki ottan jelen volt fel költvén Zsulevitsné hogy menne ki, az Pátrikné most ment erre azt mondják, hogy azt kiabálta, hogy Topolai szöllők mellett vagon a Fiú Isten, Sz. Mária, és Sz. Anna tsak hamar mennyünk, ezt Vujevitsnél hallotta Zsulevitsné és menyé, úgy hallotta Miskótzai felesége Bera is de látta hogy azon útzán végigment Pátrikné felfelé az útzában.

7-dik Bizonyság Kukatz Takátsné Maris vallya: hogy a' kérdéses üdőben látta hogy Pátrikné az útzán végig ment, és Dabuk házatul ki jött és Lyubensáné mondotta nékie, hogy a' Pátrikné azt mondotta hogy a' Topolyai szöllők alatt van a' Jesus, Mária Anna, nagy szépség vagon ottan.

8-dik Bizonyság. Dabuk nényé Stana vallya, a' kérdéses üdőben Pátrikné oda ment az házhoz az udvarba mondván, az nagy olvasó a' nyakában lévén, hát kentek nem jönnek az bútsúra, igen szép kép van a' Topolyai szöllők alatt, ottan vagon a' Jesus Maria, Anna a' mi meg váltónk az Remete Zomborba megyünk látni, mert a' Vármege házatul Kolluthra megyünk véle.

*

Egry Györgyné, Pataky Klára bár ott volt Zomborban az események színelhén, mégsem ez volt a főben járó bűne. Ő Kosztolányi Lajos topolyai plébánost gyalázta prédikációja közben. A templomban a mellette álló Szikora Katalin és Üveges Ágnes ezt hallották. Augusztus 29-én Topolyán a meghallgatásukkor ezt elmondták:

1-ső Tanú Szikora Katalin, 40 Esztendős, R. Catholicus Topolyai Lakosné
2. Tanú Üveges Ágnes 32 esztendős, R. Catholicus Topolyai Lakosné – vallják? hogy midőn az Káplány Úr, egy vagy két vasárnap előtt prédikált volna a' Szent Egyházban, és a' hamis Remetének el-hagyását a' népnek ajánlotta volna,

's hogy ne követnék, mivel rossz végét megsirattni fogják – akkoron a' Templomban mellettök ülő Egri Klára hangos szóval mondotta Káplány Úrnak: *tsak ugass, ugass, nem soká fogsz ugattni*. Azt is vallyák, hogy a' hány kordást tsak esmértek, mindenik szörnyen haragudott az Káplány Úrra, és inkább mondották az Remetét követtni, mint sem ötet.

Másnap, újbóli tanúskodásukkor amit tanúvallomásukban meg is erősítettek: *Zombor Szabad Királyi Várossában folyvast tartatott főbenjáró törvény-szék alkalmatosságával ' fellyebb meg nevezett tanuk – a' Törvényben ujjahon meg kérdezettvén fenn érdekelt tanú vallásához mindenekben tudományuknak okát adván, hogy a' rab asszony mellet templomban leg közeléb állottak erősítvén hitelesítették.*

Kosztolányi plébánost, a sértett felet ugyancsak megkérdezték, aki válaszelevelében ezt megerősítette. Hiába voltak a tanúk, Egryné szeptember másodkán tett vallomásában méltatlankodott a vád ellen.

1. *Mi a neved, hány esztendő, mitsoda vallású, hová való és milyen sorsú vagy?*

Pataky Klara Egry György Topolyai Lakosnak felesége 26 esztendő R. cath. vagyok.

2. *E folyó esztendei Nagy Boldog Asszony előtt való Szombaton voltalé Zomborban vármegye házánál, és ha úgy kinek utasításából, és mi okra való nézve jöttél, mit feletél eddig az hamis Remetének, és hol?*

Topolyai Lakozó Klára nevű öreg Asszony hirdetésére számosab nép Kolutra Bútsúra meg indúlt, azokhoz én is magamat kaptsolván utánuk mindenütt Zomborba jöttem, de mikora való nézve Zomborba vármegye házához bé fordúltak én meg mondani nem tudom, sem én Remetének leg kevesebbet sem adtam.

3. *Mind egy két hét előtt midőn Topolyai Templomban Káplány úr praedecatio allatt a Népet hamis Remetének el hagyására oktata volna, akoron te melleted valóknak hallatára a mint Szikora Katalin, és Úveges Agnes Szemedbe fogják mondani azt feletél Káplány Úrnak, tsak ugass ugass, nem sokára fogsz ugattni, vald meg tehát mért mondottad azt.*

Ha csak rossz elmémet valamit ki nem eresztettem számbúl, de az nem lehet igaz. Isten mentsen meg olyant szólni is. Szót mint fölyebb.